

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет

Кафедра археології та музеєзнавства



РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Комеморативні практики: археологічний аспект**

для студентів

галузь знань  
спеціальність  
освітній рівень  
освітня програма  
вид дисципліни

03 Гуманітарні науки  
032 Історія та археологія  
другий (магістерський)  
Історія України  
факультетський перелік дисциплін вільного вибору

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021 /2022
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: Синиця Євген Валентинович, кандидат історичних наук, доцент кафедри археології та музеєзнавства.

Пролонговано: на 20 ~~22~~ /20 ~~22~~ <sup>23</sup> н.р.  (підпис, ПІБ, дата)


на 20 \_\_\_ /20 \_\_\_ н.р. (\_\_\_\_\_) « \_\_\_ » 20 \_\_\_ р.  
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник: Синиця Євген Валентинович, кандидат історичних наук, доцент кафедри археології та музеєзнавства.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри археології та музеєзнавства

 (Терпиловський Р. В.)

Протокол № 7 від « 24 » червня 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол № 7 від « 26 » серпня 2021 року

Голова науково-методичної комісії

 (Терес Н. В.)

## ВСТУП

**1. Мета дисципліни** – познайомити студентів із сучасним світовим і вітчизняним досвідом використання нерухомої та рухомої археологічної спадщини давнини, середньовіччя та модерного часу в різних формах комеморативних практик, а також сформувати навички самостійної розробки проектів комеморації, що спираються на археологічне підґрунтя.

**2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:**

1. До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** історичну та археологічну періодизації; базовий понятійно-термінологічний апарат, що ними послуговуються сфери історичної пам'яті та, зокрема, сфера комеморації; загальні настанови щодо використання музеєфікованих об'єктів археологічної і архітектурно-археологічної спадщини, історичних ландшафтів, а також рухомих артефактів як елементів інформаційно-просвітницької діяльності.

2. **Вміти** самостійно збирати та інтерпретувати інформацію про історичні процеси та події, а також відображення зазначених процесів в археологічних матеріалах; користуватися сучасними цифровими інструментами для пошуку, збереження та реферування такої інформації.

3. **Володіти елементарними навичками** критичного аналізу історіографії, критики джерел та історичних реконструкцій на підставі археологічних матеріалів.

**3. Анотація навчальної дисципліни:** саме явище комеморативних практик як специфічної форми закріплення історичної пам'яті є порівняно недавнім для вітчизняного інформаційного простору. При цьому такі практики здебільшого асоціюються з комеморацією подій та процесів порівняно недавнього минулого. Однак в світовому досвіді апеляція до феноменів модерного часу, середньовіччя і навіть давнини як об'єктів комеморативних практик є доволі поширеним явищем. При цьому незамінним елементом таких комеморацій виступають музеєфіковані археологічні та архітектурно-археологічні пам'ятки, що використовуються не лише як своєрідна інфраструктура для комеморативних заходів. Використовуються в комеморативних цілях не лише нерухомі об'єкти археологічної спадщини, а й рухомі артефакти. Разом з цим, особливий статус археологічної спадщини, потребує специфічних підходів до використання її об'єктів в контексті сучасних суспільних потреб. Тому значна увага приділена пам'яткоохоронним настановам, що мають бути враховані за використання археологічних об'єктів у політиці пам'яті, та способам валоризації археологічних об'єктів, що враховують ці настанови.

**4. Завдання (навчальні цілі):** сформувати в студентів цілісне уявлення про потенціал археологічної спадщини як елементу комеморації щодо подій та процесів давнини, середньовіччя та модерного часу. В результаті вивчення курсу студенти повинні **засвоїти** основні сучасні підходи до використання археологічної спадщини в комеморативних практиках; **вміти** самостійно визначати археологічні об'єкти та артефакти, що придатні для використання у комеморативних практиках; набути здатності **аналізувати** соціальні запити щодо політики історичної пам'яті та самостійно формувати моделі використання археологічної спадщини в комеморативних практиках, у відповідності до цих соціальних запитів.

**Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:**

**ІК.** Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері історії та археології.

**ЗК 01.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

**ЗК 02.** Здатність працювати автономно.

**ЗК 05.** Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

**ЗК 06.** Здатність працювати в міжнародному контексті.

**ЗК 07.** Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

**ФК 01.** Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.

**ФК 02.** Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.

**ФК 04.** Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.

**ФК 09.** Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології.

**ФК 11.** Здатність планувати і виконувати наукові дослідження в галузі історії та археології.

**ФК 12.** Здатність до науково-фондової роботи, польових описів, комплектування, обліку, обробки і класифікації, реконструкції, забезпечення збереження археологічних зібрань.

## 5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати основний термінологічно-понятійний апарат щодо сучасних комеморативних практик.	лекція, самостійна робота	модульне есе 1	7
1.2	Знати обмеження, що накладають пам'яткоохоронні вимоги на використання об'єктів археологічної спадщини.	лекція, самостійна робота	модульне есе 1	8
1.3	Знати основні критерії відбору елементів археологічної спадщини для комеморації.	лекція, самостійна робота	модульне есе 2	7
1.4	Знати основні моделі використання археологічної спадщини в сучасних комеморативних практиках.	лекція, самостійна робота	модульне есе 2	8
2.1	Вміти самостійно добирати писемні та археологічні джерела, необхідні для розкриття певної проблеми.	семінар	усне опитування	10
2.2	Вміти співвідносити інформацію писемних джерел з археологічною картиною певного регіону на певний хронологічний відтинок.	семінар	усне опитування	10
2.3	Вміти інтерпретувати археологічні матеріали як відображення економічних та соціальних процесів.	семінар	усне опитування	10
2.4	Вміти визначати фактори, що сприятимуть валоризації археологічної спадщини.	семінар	усне опитування	10
2.5.	Вміти презентувати археологічну спадщину в контексті комеморативних практик.	семінар	усне опитування	10
2.6	Вміти створювати концепції використання археологічної спадщини в різних формах комеморації.	лекція, самостійна робота	залік	10
2.7	Вміти самостійно розробляти моделі використання археологічної спадщини в контексті сталого розвитку територій.	лекція, самостійна робота	залік	10

## 7. Схема формування оцінки.

### 7.1 Форми оцінювання студентів:

#### - семестрове оцінювання:

1. Письмова робота з тем ЗМ1 (есе): РН 1.1, 1.2 – 15 балів/9 балів\*.
2. Письмова робота з тем ЗМ2 (есе): РН 1.3, 1.4 – 15 балів/9 балів.
3. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ1: РН 2.1,2.2 – 20 балів/12 балів.
4. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ2: РН 2.3-2.5 – 30 балів/18 балів.

\* максимальний бал / пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

#### - підсумкове оцінювання – залік.

Оцінюються такі результати навчання студента: вміння розробляти моделі використання археологічної спадщини в контексті сталого розвитку територій, визначати найбільш дієві форми та створювати концепції використання археологічної спадщини в комеморативних практиках.

Мінімальний пороговий рівень залікової оцінки, за якої залік вважається складеним – 12 балів.

Необхідна умова допуску до заліку: студент не допускається до заліку, якщо під час семестру набрав менше, ніж 40 балів (критично-розрахунковий мінімум). Рекомендований мінімум допуску до заліку 48 балів.

### 7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані під час семінарів (усні опитування); бали, отримані за виконання під час модульного контролю (за виконання індивідуального завдання у формі есе на теми змістовного модулю), а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (заліку), а саме: за виконання залікового есе до курсу в цілому.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінарські заняття, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1-3, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 4-6.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (усне опитування, підсумкові есе до кожного з модулів) і підсумкове оцінювання (залік у формі залікового есе).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 80 балів; підсумкове оцінювання (залік) – максимум 20 балів).

Змістовий модуль 1 Археологічна спадщина як інструмент комеморації: теоретичні аспекти.		Змістовий модуль 2 Археологічна спадщина як інструмент комеморації: практичні аспекти.		Залік
35 заліковий бал (максимум)		45 залікових балів (максимум)		
Семінарські	Модульний контроль	Семінарські	Модульний контроль	
20 (максимум)	15 (максимум)	30 (максимум)	15 (максимум)	

Упродовж семестру оцінюється робота студента під час кожного семінару (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість досягти від 1 до 10 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 1-3 бали;
- логіка викладення 1-2 бали;
- використання основної і додаткової літератури 1-2 бали;
- самостійність аналітичних побудов та висновків 1-3 бали.

Протягом Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 в межах самостійної роботи студент як індивідуальне творче завдання готує есе в рамках тематики певного Змістовного модулю, узгодивши тему есе із викладачем. В останній тиждень Змістовного модулю це есе має бути складене, оцінка за нього (максимум 15 балів) є оцінкою за модульний контроль. Пропонована форма модульного контролю покликана не лише здійснити поточний контроль знань, а й підготувати студента до виконання завдання підсумкового контролю.

Критерії оцінки модульного есе:

- глибоке розкриття теми із елементами самостійного аналізу джерел 15 балів;
- неповне розкриття теми 9 – 14 балів;
- робота має суто компілятивний характер 4 – 7 балів;
- розкритий лише окремий аспект теми 1 – 3 бали.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (п. 7) від 31 серпня 2018 року.

**Підсумковий контроль (залік)** здійснюється письмово у формі есе на задану тему, що передбачає самостійну розробку студентом моделі залучення певних нерухомих археологічних пам'яток та/або рухомих артефактів до конкретного комеморативного проекту.

Критеріями оцінювання залікового есе є:

- глибоке розкриття теми із елементами самостійного аналізу джерел 20 балів;
- ґрунтовне розкриття теми, аналіз достатньої кількості джерел, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу 15 – 19 балів;
- неповне розкриття теми 12 – 14 балів;
- виклад матеріалу фрагментарний, відображені лише деякі аспекти проблеми 9 – 11 балів;
- робота має суто компілятивний характер 5 – 8 балів;
- розкритий лише окремий аспект теми 1 – 4 бали.

Умовою допуску до заліку є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 40 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних есе. **Рекомендований мінімум** для допуску до заліку – 48 балів.

**При простому розрахунку отримаємо:**

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	21	27	12	60
Максимум	<b>35</b>	<b>45</b>	<b>20</b>	<b>100</b>

Студент, який під час семестрового оцінювання набрав 60 балів, за погодженням із викладачем має право не виконувати залікову роботу. У випадку, коли студент має бажання збільшити кількість балів, він має успішно виконати залікову роботу. Студенти, які протягом семестру набрали менше 60 балів, обов'язково складають залік.

### 7.3 Шкала відповідності оцінок

<b>Зараховано / Passed</b>	60-100
<b>Незараховано / Fail</b>	0-59

**8. Структура навчальної дисципліни.  
Тематичний план лекцій і семінарських занять.**

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінарські заняття	самостійна робота
<b>ЗМ 1. Археологічна спадщина як інструмент коменорації: теоретичні аспекти.</b>				
1.	<b>Тема 1.</b> Вступ до курсу. Потенціал археологічної спадщини як інструменту коменоративних практик.	2	-	8
2.	<b>Тема 2.</b> Археологічні пам'ятки на тлі історичного ландшафту: пам'яткоохоронний аспект музеєфікації та використання.	4	2	6
3.	<b>Тема 3.</b> Археологічна спадщина в сучасному соціокультурному середовищі: питання валоризації.	4	2	6
5.	<i>Есе з тем ЗМ1</i>	-	-	10
<b>ЗМ 2. Археологічна спадщина як інструмент коменорації: практичні аспекти.</b>				
6.	<b>Тема 4.</b> Нерухомі та рухомі артефакти як історичні реліквії.	2	2	6
7.	<b>Тема 5.</b> Експериментальна археологія як інструмент коменорації.	4	2	8
8.	<b>Тема 6.</b> Living history як засіб коменоративних практик.	4	1	6
9.	<i>Есе з тем ЗМ2</i>	-	-	10
10.	<i>Підсумковий контроль</i>		1	
	<b>ВСЬОГО</b>	<b>20</b>	<b>10</b>	<b>60</b>

**Загальний обсяг 90 год., в тому числі:**

Лекцій – **20 год.**

Семінарські – **10 год.**

Самостійна робота – **60 год.**

## 9. Рекомендовані джерела:

### *Основні:*

1. Закон України «Про охорону культурної спадщини».  
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
2. Закон України «Про охорону археологічної спадщини».  
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1626-15>
3. Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища. – К.: Істина, 2002.
4. Основи пам'яткознавства. – К.: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, 2017.
5. Словник-довідник з археології. – К.: Наукова Думка, 1996.
6. Nationalism, Politics, and the Practice of Archaeology /ed. Philip L. Kohl & Clare Fawcett. – Cambridge: Cambridge University Press. 1995.
7. Tarlow, Sarah. Bereavement and Commemoration: An Archaeology of Mortality. – Hoboken: Wiley-Blackwell, 1999.

### *Додаткові:*

1. Збірник нормативно-правових актів сфери охорони культурної спадщини. – Чернігів: ВАТ РВК «Деснянська правда», 2011.
2. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають. – К.: Ніка-Центр, 2004.
3. Нагорна Л. П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2012.
4. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення. – Л.: Літопис, 2010.
5. Тронько П. Т., Войналович В. А. Увічнена історія України. – Київ: Наукова думка, 1992.
6. Kohl P., Kozelsky M., Nachman Ben-Y. Selective Remembrances: Archaeology in the Construction, Commemoration, and Consecration of National Pasts. – Chicago: University of Chicago Press. 2007.